

Områdesbestämmelser

för riksintresseområdet

ASKERSBY,

Sunne kommun
Värmlands län

Boningshus, Håla (Askersby 1:18)

ANTAGANDEHANDLING

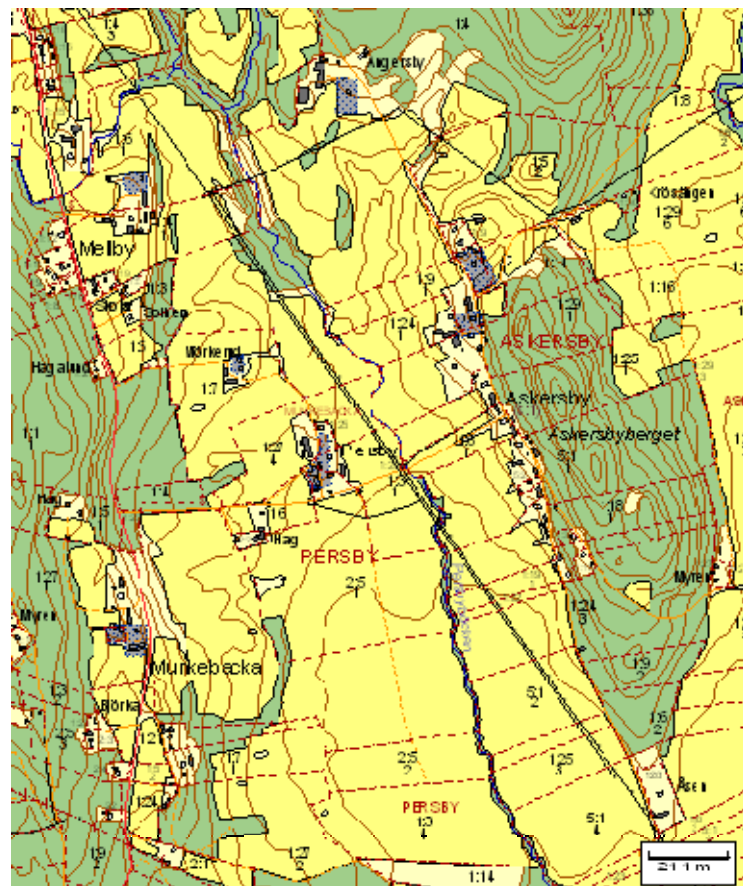
Upprättad 2013-08-27

Miljö- och byggnadsnämnden
Plan- och bygglovenheten

Askersby, Sunne

Hag i väster med omkringliggande jordbrukslandskap.
Illustration Gun Gauthier

Karta 1: På kartan syns Askersby med gården Åsen längst i söder, Angersby i norr, Askersbyberget i öster och Persby, Mörkerud och

HANDLINGAR

Bestämmelsekarta
Beskrivning
Fastighetsförteckning
Samrådsredogörelse

Lillstuga, NärNilsjansan (Askersby 1:9)

OMRÅDESBESTÄMMELSERNAS HUVUDDRAG

I Sunne kommuns Översiktsplan 2011, antagen av kommunfullmäktige 2011-11-28 redovisas 36 olika miljöer av intresse för kulturmiljövården, varav 5 områden är av riksintresse. Askersby är ett av dessa senare områden. Enligt översiktsplanen skall områdesbestämmelser upprättas för bl a Askersby för att säkerställa riksintresset. Avgränsningen av bestämmeelseområdet bör enligt översiktsplanen följa de rekommendationer som ges i 2010-års kulturmiljöutredning. Efter genomfört samråd avviker gräns för områdesbestämmelserna något från denna rekommendation. (Se Plandata)

Områdesbestämmelser (Plan- och bygglagen 4 kap 41-43§§) kan användas för begränsade områden som inte omfattas av detaljplan.

Förutom reglering av användningen av mark- och vattenområden får med områdesbestämmelser även regleras storleken på fritidshus och tomter för sådana hus, omfattningen av krav på bygglov, placering, utformning och utförande av byggnader och tomter mm. Områdesbestämmelser kan vare sig tillskapa eller utesluta byggrätter.

Områdesbestämmelserna tydliggör avsikten med markanvändningen inom området och ger juridiskt stöd. De utgör även ett underlag för ställningstagande i bygglovs- och planeringsärenden. Reglering av bebyggelse och andra åtgärder prövas i samband med ansökan om bygglov, marklov, rivningslov eller förhandsbesked .

Med områdesbestämmelserna avses att säkerställa att samhällsutvecklingen i det utpekade området kan ske med beaktande av de kulturvården som finns i form av äldre bebyggelse och bebyggelsemiljöer. I områdesbestämmelserna beskrivs närmre vilka värden som ska skyddas och vilka styrmedel som ska tillämpas.

OMRÅDESBESTÄMMELSERNAS SYFTE

Syftet med områdesbestämmelserna är att

- säkerställa det riksintresse för kulturmiljön som ingår i bestämmeområdet
- skydda de kulturhistoriska och de estetiska miljövärdena i sig och den helhetsmiljö som landskap och bebyggelse tillsammans utgör
- ge kommunen möjlighet att påverka bebyggelseutvecklingen med stor hänsyn till den befintliga miljöns karaktär och särdrag, bland annat genom utökad lovplikt
- precisera vilka egenskaper som bär och påverkar det kulturhistoriska värdet och tydliggöra de kriterier som kommer att ligga till grund för lovprövningen

FÖRENLIGHET MED 3 OCH 4 KAP MILJÖBALKEN

RIKSINTRESSE

Fryksdalen omfattas av riksintresse med särskilda bestämmelser för hushållning av mark och vatten för vissa områden i landet, enligt 4 kap 1-2 §§ miljöbalken (MB).

Fryksdalen är med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i området, i sin helhet av riksintresse. Inom området skall turismens och friluftslivet, främst det rörliga friluftslivets intressen beaktas vid bedömning av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön. Bestämmelserna utgör inte hinder för utveckling av bl a befintliga tätorter eller det lokala näringslivet.

Askersby med jordbruksbebyggelse och odlingslandskap utgör område av riksintresse för kulturmiljövärden

Områdesbestämmelserna bedöms vara väl förenliga med bestämmelserna i Miljöbalken.

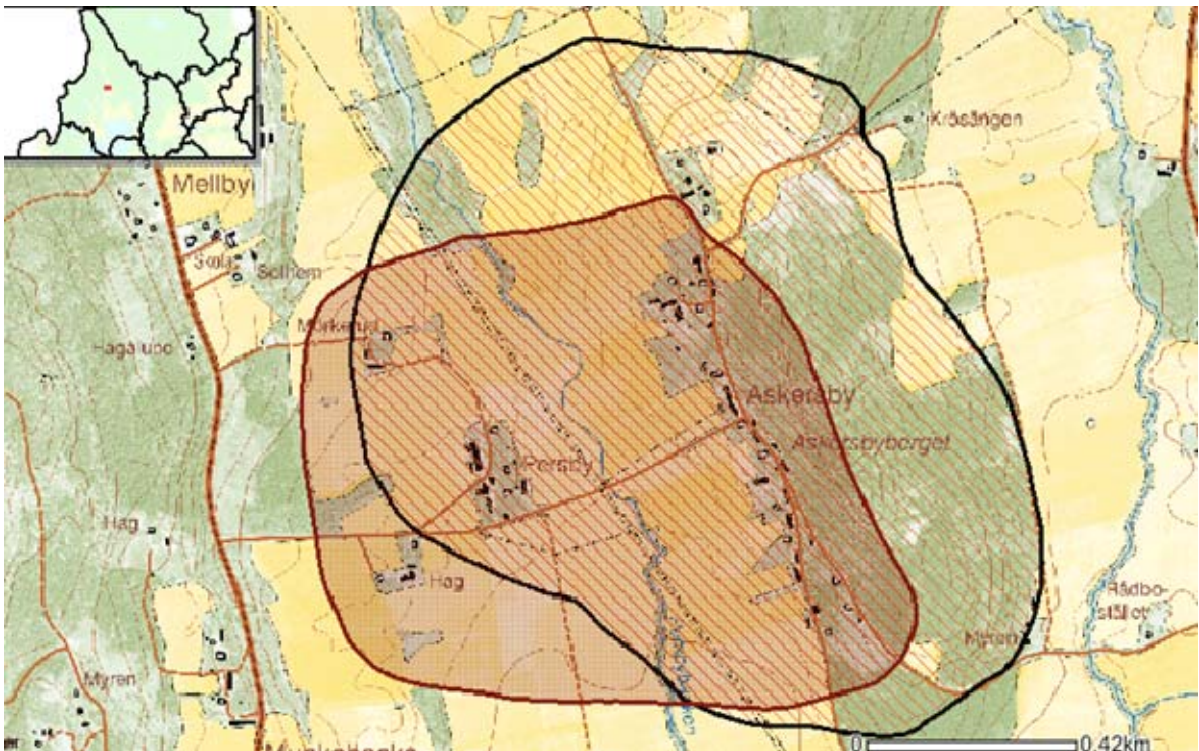
PLANDATA

Läge och avgränsning

Riksintresseområdet "Askersby" är beläget i odlingsstråket öster om Mellan-Fryken, ca 6 kilometer söder om Sunne tätort. I riksintresseområdet ingår byarna Askersby och Persby, tre gårdar i Angersby, gården Mörkerud samt två gårdsenheter i Munkebacka. Området ligger i en dalgång med jordbrukslandskap som inramas av det barrskogstäckta Askersbyberget i öst och skogstäckta sluttningar i väst. Landskapet är böljande och används fortfarande för jordbruk.

Lekstuga, DärBort (Askersby 1:29)

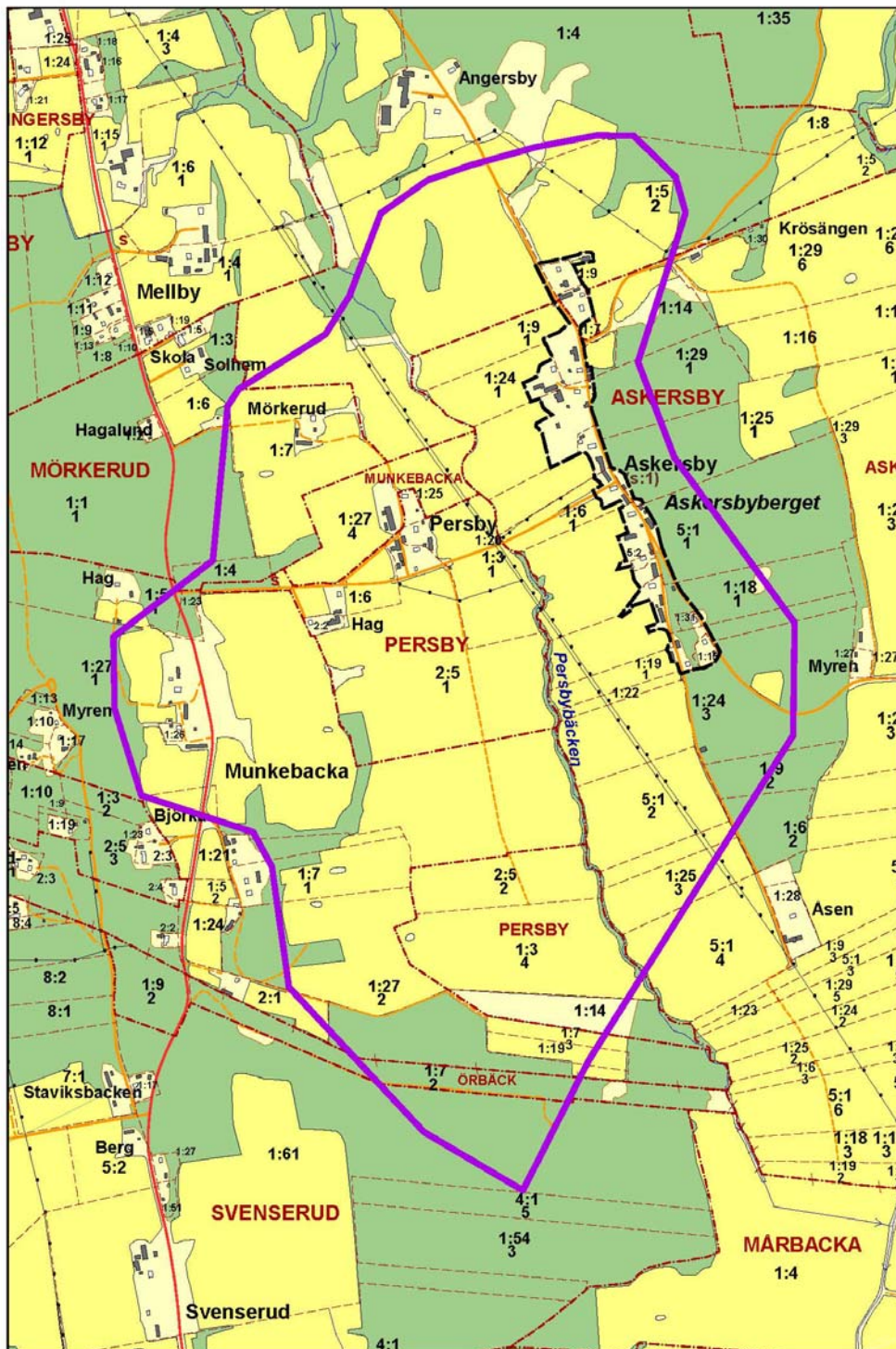
Karta 2. Den svarta linjen markerar den tidigare/nuvarande gränsen för riksintresseområdet. Den röda linjen markerar avgränsningen för området i det regionala kulturmiljöprogrammet Ditt Värmland. Den nya föreslagna gränsen är en kombination av dessa båda. Bilden är en skärmdump från länsstyrelsen Värmlands KulturmiljöGIS.

Avgränsningen av bestämelseområdet bör enligt översiktsplanen följa de rekommendationer som ges i 2010-års kulturmiljöutredning, se karta 3.

I norr redovisas gränsen för det utvidgade riksintresseområdet strax norr om Angersby 1:4. Fastigheterna Angersby 1:4, 1:7 och 1:9 inkluderas inte i området enligt kulturmiljöprogrammet Ditt Värmland från 1990. Enligt 2010-års kulturmiljöutredning bör de dock ingå i riksintresset då de två senare geografiskt och visuellt upplevs som en del av radbyn Askersby, är miljöskapande och har bebyggelse av värde för riksintresset. Även gården Angersby 1:4 och dess odlingsmark upplevs visuellt tillhöra Askersby och förändringar här skulle kunna skada riksintresset.

Efter genomfört samråd med inkomna synpunkter, föreslås emellertid att den norra gränsen för områdesbestämmelserna flyttas söderut så att bebyggelsen och delar av marken till fastigheten Angersby 1:4 ej längre ingår i bestämelseområdet. I princip sammanfaller den norra avgränsningen härefter med nuvarande gräns för riksintresseområdet.

I väster inkluderas Mörkerud och Persby och väster om landsvägen två gårdar i Munkebacka. De är en betydelsefull del i det öppna jordbrukslandskap som ligger väster om Askersby. De har välbevarade gårdsstrukturer och till viss del bevarad äldre bebyggelse. Vyerna mellan Askersby och dessa i väster liggande byarna och gårdarna är av stor vikt för upplevelsen av Askersby och dalgången. Askersby är främst den by och bebyggelse som bär riksintresset, men förstärks miljöskapande av Persby, Mörkerud och Munkebacka. Skogspartier väster om Munkebacka bildar västlig landskapsfond för riksintresseområdet.

Karta 3. Föreslagen ny gräns för riksintresseområdet Askersby. Gränsen går söder om Åsen, väster om Hag, Persby och Mörkerud, i norr inkluderas Angersby 1:9 och 1:7 och i öster på Askersbyberget föreslås gränsen dras inåt en bit.

I öster dras gränsen mer åt väst och en mindre del av Askersbyberget än tidigare föreslås ingå i riksintresseområdet. Detta motiveras med att riksintresset till stor del knyts samman av visuell kontakt mellan byarna, det öppna landskapet och den västra delen av det skogsbeväxade Askersbyberget. Därför bedöms det inte motiverat att den östra

delen av Askersbyberget ingår i riksintresset. Skogen har varit en viktig del för de svenska byarna under 1700- och 1800-talet, och så även för Askersby. För förståelsen av Askersbys placering i landskapet är det av vikt att behålla skog på Askersbyberget och att det därmed är relevant att en denna del av skogen ingår i riksintresseområdet.

Ovan gränsdragning innebär att bestämelseområdet är något större än nuvarande riksintresseområde. Eventuell ändring av gräns för riksintresseområden för kulturmiljön regleras enligt "Förordning (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden m.m." Länsstyrelsen skall i princip samråda med Boverket och Riksantikvarieämbetet.

Areal

Planområdet omfattar 234 ha.

Markägförhållanden

Enligt fastighetsförteckningen berörs 41 fastigheter och en samfällighet av planhandlingen.

Ekonomibyggnad, När Nilsjansan (Askersby 1:9)

Lillstuga, När Nilspersan (Askersby 5:1)

GÄLLANDE PLANER OCH FÖRORDNANDEN

Översiktsplan

Översiktsplanen för 2011-2031 antogs av kommunfullmäktige november 2011. Kommunen har här angivit följande mål för Askersby-området med riksintresse för kulturmiljövården:

Den kulturhistoriska utredningen om kulturmiljövårdens riksintressen som har genomförts 2010 visar att avgränsningen av hänsynsområdet omkring Askersby behöver justeras. På plankarta 3 i översiktsplanen har därför området som kräver hänsyn till kulturvården utvidgats omkring **Askersby**.

Områdesbestämmelser skall upprättas för att säkerställa riksintresset.

För områden med intresse för kulturmiljövården gäller att åtgärder inte får vidtas som skadar områdets värde ur kulturmiljösynpunkt. Det är viktigt att bevara landskapsbilden med det öppna landskapet som omgärdas av skogklädda berg. Bebyggelsen bör underhållas med respekt för äldre byggnadsteknik, utformning, material och färg.

Detaljplaner och förordnande

Bestämmelseområdet är ej tidigare planlagt.

Program för bestämmelseområdet

I skrifterna "Ditt Värmland", kulturmiljöprogram för Värmland, utgivna av Kulturmiljöenheten vid Länsstyrelsen 1988-89, beskrivs Askersby i volym 2, sid 188:

"Tätt tryckt intill det branta barrskogklädda Askerudsberget ligger Askersby med ett tiotal jordbruksgårdar i rad utmed en mindre grusväg. De anslutande odlingsytorna finns främst i slutningen väster om bebyggelsen.

Askersby tillhör de bygdeenklaver som med början under senmedeltiden framröjdes och konsoliderades runt om i den värmländska mellanbygden och utgör idag ett av Fryksdalens mest välbevarade landskapspartier. Här återfinns ett flertal timrade falurödpanelade tvåvånings boningshus i traditionellt utförande med tillhörande ekonomibyggnader. Bebyggelsens sammanhållna yttre i kombination med de kontinuerligt hävdade odlingsytorna ger bylandskapet en autentisk prägel och miljökaraktär."

I Översiktsplanens 2011 kapitel 4.3 Kulturvården beskrivs riksintresset Askersby.

I rapporten "Riksintressen för kulturmiljövården i Sunne kommun" från 2010 ges en fördjupad beskrivning av bl a Askersby.

Vy, Smedja, DärBort (Askersby 1:29)

Kommunala beslut i övrigt

Kommunstyrelsen har genom arbetsutskottets beslut 2012-12-10, Ksau § 212, uppdragit till miljö- och byggnadsnämnden att upprätta områdesbestämmelser för riksintresseområdet Askersby.

OMRÅDETS FÖRUTSÄTTNINGAR

Historiska och nuvarande förhållanden

Tidigare riksintressebeskrivning

’Riksantikvarieämbetets värdetext (1996):

Motivering:

Odlingslandskap med byar som innehåller ovanligt välbevarad bebyggelse från 1800-talet.

Uttryck för riksintresset:

Askersby radbybebyggelse med traditionellt utformade bostadshus och ekonomibyggnader från 1800-talets förra hälft.”

Boningshus, NärNilspersan (Askersby 5:1)

Geografi

I riksintresseområdet ingår byarna Askersby och Persby, tre gårdar i Angersby, gården Mörkerud samt två gårdsenheter i Munkebacka. Riksintresset ligger i en dalgång med jordbrukslandskap och ramas in av det barrskogstäckta Askersbyberget i öster och skogstäckta sluttningar i väst. Landskapet är böljande och används fortfarande för jordbruk. Området är beläget i odlingsstråket öster om Mellan-Fryken i Sunne kommun, ca sex kilometer söder om tätorten Sunne.

Askersby är en radby som sträcker sig från norr till söder på bägge sidor längs en mindre grusväg, med Askersbyberget som naturlig avgränsning i öster och sluttningar med jordbruksmark i övriga väderstreck. Bebyggelse har historiskt ofta placerats på detta sätt högt i terrängen för att få bättre och torrare grund och för att inte ta för mycket av odlingsmarken i anspråk. De tre gårdarna längst i norr inom riksintresset tillhör Angersby. Två av dem ansluter till radbyn och inkluderas i den här beskrivningen i Askersby. Nedanför sluttningen väster om byn, mellan Persbybäcken och landsvägen, ligger Mörkerud och Persby, omgivna av jordbruksmark. Persby ligger ungefär en halv kilometer väster om Askersby och består av fem gårdar. En grusväg leder därifrån till ensamgården Mörkerud knappt 200 meter norr om Persby (se karta i Bilaga 1).

Munkebacka ligger i en sluttning i väster inom riksintresset, intill landsvägen mellan Sunne och Östra Ämtervik. Bebyggelsen här är en viktig del i vyn från Askersby. Barrskogen bakom bebyggelsen bildar en fond i landskapsrummet.

Drygt en halv kilometer söder om Askersbys samlade bebyggelse ligger den utskiftade gården Åsen som tillhör Askersby men inte ingår i riksintresseområdet Askersby utan föreslås istället ingå i det intilliggande riksintresset Mårbacka och Södra Ås, på grund av det visuella sambandet med den delen av landskapet.

Bebyggelse

Askersbys bebyggelse är huvudsakligen uppförd under 1800-talets första hälft eller mitt. Den består idag av 13 boningshus (Angersby 1:9 och 1:7 inkluderat), varav de flesta har tillhörande ekonomibyggnader och bevarade gårdsstrukturer från 1800-talet.

Ekonomibyggnaderna ligger i de flesta fall tätt inpå grusvägen, och boningshusen en bit inåt gården. Med hjälp av kartor från mitten och slutet av 1800-talet kan man se att bystrukturen och vissa gårdsstrukturer är välbevarade.

Boningshus, Janneols (Askersby 1:25)

Från 1700-talets slut finns boningshuset vid Janne Ols (Askersby 1:25) som troligtvis är byns äldsta. Soldattorpet är troligtvis också uppfört under 1700-talet. Bebyggelse har uppförts i Askersby kontinuerligt. Från 1900-talet kan nämnas boningshuset på Bostället (Angersby 1:7) från 1920-talet och det senaste större bygget som är ett bostadshus från 1990-talet i södra delen av Askersby (Askersby 1:31). Också ekonomibyggnader har utifrån behov uppförts under 1900-talet och fram till idag. De flesta äldre ekonomibyggnader har förlorat sina ursprungliga funktioner. Som helhet finns dock Askersbys karaktär som jordbruks- och radby från 1800-talet kvar. Bebyggelsen är enhetlig – nästan samtlig bebyggelse är rödmålad, boningshusen är uppförda i en och en halv eller två våningar och har stående träpanel. De äldre ekonomibyggnaderna har bar timmerstomme och ett bibehållet ålderdomligt utseende. Så gott som samtlig bebyggelse har sadeltak, merparten av boningshusen med tegelpannor och ekonomibyggnaderna med plåttak. Tillbyggnader på boningshusen är relativt små och få, som exempelvis upptagna frontespiser och balkonger, men även större ut- och ombyggnader förekommer. De tre boningshusen längst i söder i Askersby avviker i färgsättning och/eller utformning efter senare tiders omgestaltningar (exempelvis bostadshuset i en våning på Askersby 1:31).

Persbys bebyggelse är tillkommen under 1800-talet och framåt. Den består av tre gårdsenheter norr om vägen, som i stort sett ser likadana ut som under slutet av 1800-talet. Det finns tre boningshus, varav ett inte längre har några äldre ekonomibyggnader knutna till sig. Ungefär hälften av ekonomibyggnaderna i Persby står oanvända och några är dessvärre i dåligt skick eller redan förfallna. Boningshusen är uppförda i en och en halv eller två våningar, målade faluröda med vita detaljer och klädda med stående lockpanel. Söder om vägen ligger ytterligare två gårdsenheter.

Mörkeruds bostadshus och tillhörande lillstuga sägs vara uppförda 1900 respektive 1908. Gården har två större ekonomibyggnader. Gårdens och bebyggelsens karaktär är förändrad genom bland annat nyligen uppförda terrasser, plattläggning i anslutning till samtliga byggnader och utbytta fönster. Gårdsstrukturen är dock relativt oförändrad sedan 1800-talet och bebyggelsen är faluröd.

Ladugård, NärNilspersan (Askersby 5:1)

Funktioner idag

Idag finns det en gård (Där bort, Askersby 1:29) inom riksintresseområdet som är heltidsjordbruk. Två gårdar utanför riksintresseområdet brukar mark inom riksintresseområdet. I övrigt har många ekonomibyggnader som uppfördes för jordbrukets behov förlorat sina funktioner och brukas exempelvis som inredda övernattningsbyggnader, förråd eller står oanvända. Samtliga bostadshus i Persby och Mörkerud är åretruntbostäder, medan några hus i Askersby enbart fungerar som fritidsbostäder. Nya byggnader som har tillkommit i senare tid är moderna garage i nära anslutning till vägen genom Askersby.

Boningshus, Änga (Askersby 5:2)

Historik

Frykens dalgång befolkades tidigt och med näringshaltiga jordar fanns det goda förutsättningar för jordbruk. Odlingarna koncentrerades till Frykens stränder. Fryken var en viktig kommunikationsled mellan norra Värmland och Vänerbygden och fornlämningar visar att området har varit bebott sedan bronsåldern.

I området har tillgången på skog varit god varför en utvecklad timmerbyggnadsteknik har vuxit fram och trä har varit det dominerande byggnadsmaterialet. Från 1800-talets slut utvecklades sågindustrin och de timrade ekonomibyggnaderna ersattes av plankbyggnader, samtidigt som ladugårdar började uppföras i tegel. Boningshus timrades dock ofta in på 1930-talet.

Detalj, ekonomibyggnad, Åsen (Askersby 1:28)

Askersby tillhör de bygdeenklaver som med början under senmedeltiden framröjdes och konsoliderades runt om i den värmländska mellanbygden. Askersby nämns i skriftliga källor första gången 1540, då som ett kyrkohemman. Den statliga skatten beräknades i smör och hästar vilket visar att kreaturskötsel var byns huvudsakliga försörjningsbas. Nyodling skedde i betydande omfattningar i Fryksdalen under 1500-talet och Persby och Mörkerud väster om Askersby tillkom.

På en karta från 1645 över Askersby syns ingen radby, utan istället markeringar för bebyggelse som kan ha varit i form av en klungby. Det första storskiftet i Askersby skedde 1781 och på kartan från samma år syns en radby likt dagens, dock utan bebyggelse utritad. Ett soldattorp uppfördes i Askersby, längst norrut mot gränsen till Angersby. Enligt Karl XI:s

förordning år 1680 skulle varje by med tio hushåll hålla soldat och soldattorp. Askersby utgjorde en soldatrote. Detta system avskaffades 1901. Askersbys soldattorp som står kvar idag är troligtvis uppfört under andra halvan av 1700-talet. Bredvid soldattorpet byggdes ett större bostadshus på 1920-talet. Även Mörkerud har varit kopplad till försvarsväsendet och har fungerat som furirboställe.

Laga skifte pågick i Askersby mellan 1845 och 1847. Nu skiftades inte bara jord utan också bosättning. Två hushåll flyttade ut. Gårdarna Åsen och Hagen tillkom söder om radbyns bebyggelse. Hagen är nu riven. På kartan från 1845 finns bebyggelsen utritad mer detaljerat. Här syns att Askersbys bystruktur samt viss bebyggelse är bevarad till idag. Där vägen genom byn delar sig i en östlig och en västlig väg finns dock ingen bebyggelse utritad längs den östra vägen där idag två bostadshus ligger. Vägsträckningen genom Askersby samt förbi Persby och Mörkerud, liksom mot Mårbacka, är i stort sett den samma idag som på 1845 års karta.

Gårdsbebyggelsen omkring Fryken kan karaktäriseras av månghussystemet med flera fristående byggnader för olika funktioner, där byggnaderna kan vara ganska utspridda. Vanligt i området var att en normalstor bondgård hade minst stall, ladugård, vedbod, matbod och jordkällare. Från 1700-talets slut fram till omkring 1870-talet var det i Värmland vanligt med mangårdsbyggnader i två hela våningar och med entrén asymmetriskt placerad på ena långsidan. Boningshuset på gården Håla (Askersby 1:18) är ett exempel på en sådan byggnad.

I Askersby förekommer ett antal mangårdsbyggnader i två våningar, men vanligare är den 1 och ½ våning höga mangårdsbyggnaden med en farstutbyggnad med frontespis ovan.

Askersby hade en skola som låg mitt i radbyn. Skolan uppfördes på 1860-talet, slutade användas 1915 och finns inte bevarad. Byn hade flera smedjor. Idag finns en bevarad och en finns än så länge kvar i förfallet skick.

Boningshus, DärBort (Askersby 1:29)

Värdebeskrivning

Riksintresseområdet Askersby besitter en rad kulturhistoriska värden och berättar om 1800-talets jordbruk. För riksintresset är det främst det **miljöskapande värdet** som är av vikt. Askersbys välbevarade och avgränsade radbystruktur med bevarad bebyggelse tillsammans med omgivningarna och landskapsrummet utgör en värdefull miljö. De flesta byggnader, mangårdsbyggnader som ekonomibygnader, är av stort värde för helheten, även om de alla individuellt i en annan miljö inte vore omistliga ur kulturhistorisk synvinkel. Om äldre ekonomibygnader förfaller och försvinner utarmas landsbygdens kulturlandskap, varför de alla är av miljöskapande värde. Enskilda byggnader illustrerar det äldre jordbrukets olika funktioner och månghussystem, exempelvis smedjan, matboden, stall och soldattorpet.

Mörkerud och Persby innehar högt miljöskapande värde då deras gårds- och bystrukturer samt läge i landskapet bidrar till en miljö som berättar om olika bystrukturer och om jordbrukets historia. Till det miljöskapande värdet finns ett pedagogiskt värde knutet, som innebär att man genom bebyggelsen och landskapet kan förstå jordbrukets historia. Även de två gårdsenheter i Munkebacka som ingår i riksintresset bär ett miljöskapande värde då de är en betydelsefull del i vyn från Askersby.

Inom riksintresseområdet finns också ett **samhällshistoriskt** och **socialhistoriskt värde**. Bebyggelsemiljön och landskapet ger information om 1800-talets jordbruk med bystrukturer, gårdsstrukturer och funktioner, både ur ett samhällshistoriskt perspektiv och ett socialt perspektiv. Genom att soldattorpet finns välbevarat ges genom Askersby information om försvarsväsendets organisation före 1901, men genom soldattorpets storlek och bevarade planlösning och det bevarade landskapet omkring kan vi också få kunskap om människornas liv där. Det finns en pedagogisk aspekt som förstärker dessa värden.

Bebyggelsen inom riksintresseområdet har ett **byggnadshistoriskt värde**, som ökar genom delar av bebyggelsens höga ålder samt välbevarade skick. Bebyggelsen inom området berättar om den goda tillgången på skog och om knuttimring som byggnadsteknik, men också om utvecklingen under 1800-talet från mindre fristående timrade ekonomibygnader till större ladugårdslängor med många olika funktioner i samma byggnad.

Matbod, DärBort (Askersby 1:29)

Riksintressets gränsdragning

Föreslagen ny gränsdragning för riksintresseområdet enligt rapporten "Riksintressen för kulturmiljövården i Sunne kommun 2010":

I norr går gränsen strax norr om Angersby 1:4. Fastigheterna Angersby 1:4, 1:7 och 1:9 inkluderas inte i området av kulturmiljöprogrammet Ditt Värmland från 1990. De bör dock ingå i riksintresset då de två senare geografiskt och visuellt upplevs som en del av radbyn Askersby, är miljöskapande och har bebyggelse av värde för riksintresset. Även gården Angersby 1:4 och dess odlingsmark upplevs visuellt tillhöra Askersby och förändringar här skulle kunna skada riksintresset.

I väster inkluderas Mörkerud och Persby och väster om landsvägen två gårdar i Munkebacka. De är en betydelsefull del i det öppna jordbrukslandskap som ligger väster om Askersby. De har välbevarade gårdsstrukturer och till viss del bevarad äldre bebyggelse. Vyerna mellan Askersby och dessa i väster liggande byarna och gårdarna är av stor vikt för upplevelsen av Askersby och dalgången. Askersby är främst den by och bebyggelse som bär riksintresset, men förstärks miljöskapande av Persby, Mörkerud och Munkebacka. Skogspartier väster om Munkebacka bildar fond för landskapet i riksintresset i väster.

I öster dras gränsen mer åt väst och en mindre del av Askersbyberget ingår i riksintresseområdet än vad det tidigare gjorde. Detta motiveras med att riksintresset till stor del knyts samman av visuell kontakt mellan byarna, det öppna landskapet och den västra delen av det skogsbeklädda Askersbyberget, och därför är det inte motiverat att den östra delen av Askersbyberget ska ingå i riksintresset. Skogen har varit en viktig del för de svenska byarna under 1700- och 1800-talet, och så även för Askersby. För förståelsen för Askersbys placering i landskapet är det av vikt att behålla skog på Askersbyberget och därmed relevant att en del av skogen ingår i riksintresseområdet.

Riksintresset Askersby föreslås att i söder gränsa till riksintresset Mårbacka och Södra Ås. Gården Åsen som tillhör byn Askersby föreslås ingå i det senare riksintresset, på grund av den visuella kontakten mellan Åsen och Mårbacka. På en karta från 1800-talets slut syns en väg som sammanbinder Åsen och Mårbacka, vilket visar att det historiskt funnits kommunikationer här emellan. Dagens riksintresseområden Askersby och Mårbacka-Södra Ås har ej gemensam gräns. I mellanliggande landskapsavsnitt ligger bl a gården Åsen.

Smedja, DärBort (Askersby 1:29)

Fysiska uttryck för det kulturhistoriska värdet

Det grundläggande fysiska uttrycket som bär de kulturhistoriska värdena inom riksintresseområdet är **radbyns bevarade struktur**, vilket inkluderar vägsträckningen till och genom Askersby. Också **gårdsstrukturerna** och **mängden av ekonomibyggnader** som uppfördes för olika behov speglar jordbrukets historia och är en viktig del av miljön. **Bebyggelsens karaktär med byggnadsskick, fasader, färgsättning och anknytning till jordbruk** som än idag går att avläsa bär miljöskapande och byggnadshistoriska värden. Det miljöskapande värdet bärs också upp av det **omkringliggande landskapet** med skog i öster och jordbruksmarken åt övriga vädersträck.

Enskilda byggnader som är värdebärare

Byggnadshistoria liksom samhällets historia avspeglas tydligt i enskilda byggnader, vilka också är av stor vikt för det miljöskapade värdet ska bestå.

Soldattorp, Bostället (Angersby 1:7)

Soldattorpet (Bostället, Angersby1:7) berättar om försvarsmaktens system i Sverige mellan 1680 till 1901. **Smedjan** tillhörande gården Där bort (Askersby 1:29) var en viktig funktion i byn förr och är del i att bära de samhälls- och socialhistoriska och miljöskapande värdena. **Matboden** (Där Bort, Askersby 1:29) hade också en viktig funktion på gården, och dess betydelse visas pedagogiskt genom de smidda fönsterjärnen som skulle skydda mot inkräktare.

Flera av **ladugårdarna och andra ekonomibyggnader som ligger tätt inpå grusvägen** genom Askersby är uppförda under 1800-talet och har en äldre karaktär. Dessa är viktiga för radbyns karaktär och för en förståelse av 1800-talets gårdsstrukturer och jordbrukets utveckling. Exempelvis kan nämnas Janne Ols och Mons sammanbyggda ladugårdar (Askersby 1:25 och 1:6), ladugården tillhörande Askersby 1:19 och det vinkelbyggda före detta stallet och höloftet på Där bort (Askersby 1:29).

Hot mot riksintresset

Riksintresseområdet Askersbys kulturhistoriska värden av riksintresse för kulturmiljövården är inte beständiga utan kan komma att förändras, minska eller försvinna.

Ett hot mot riksintresseområdet är **exploatering**. För att Askersby som radby ska behålla sin karaktär krävs att det inte tillkommer någon större mängd bebyggelse i anslutning till radbyn eller bebyggelse som är främmande för landsbygd med bevarad äldre karaktär. Inte heller inom det övriga riksintresset bör ny bebyggelse tillkomma som gör att de äldre gårdarna och byarna blir svåra att avläsa.

Ett annat hot är **förvanskningar av bebyggelse** inom området. En anledning till att området är riksintresseklassat är att det idag fortfarande går att läsa 1800-talets bebyggelsekaraktär och byggnaders funktioner, gårdsstrukturer och bystruktur. Askersby samt övrig bebyggelse

inom riksintresseområdet har en samlad karaktär och förändringar av denna skulle göra att miljön förändras och tappa sitt värde som sammanhängande bevarad miljö.

Ett **igenvuxet landskap** är ett annat hot mot riksintresset, då landskapet berättar om 1800-talets användning av landskapet och om placering av boplatser. Ett igenvuxet landskap kan bli resultatet av en nedlagd jordbruksdrift i området. Det är därför mycket önskvärt att markerna inom och kring riksintresseområdet försatt brukas inom jordbruket.

För landskapsbilden i riksintresset är det **betydelsefullt att skogsområden behålls**, på Askersbyberget och i väster. Om skogen försvinner skulle landskapet inte vara lika lättläst och Askersbys karaktär skulle förändras och det miljöskapande värdet minska.

Boningshus, Håla (Askersby 1:18)

Särskilt hotade byggnader

För riksintressen som innefattar jordbruksbebyggelse är det viktigt att uthus bevaras så att månghussystemet kan avläsas och berättas om. Vissa byggnader inom riksintresset Askersby har eftersatt underhåll och behöver insatser för att bevaras. Fastighetsägarens underhållsansvar framgår bl a Plan- och bygglagen 8 kap 14§:

”Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4§ i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt.

Om byggnadsverket är särskilt värdeullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

En anordning för ett syfte som avses i 4 § första stycket 2-4, 6 eller 8, ska hållas i sådant skick att den alltid fyller sitt ändamål.”

Ladugård, Håla (Askersby 1:18)

Riktlinjer för bevarande av kulturvärden

För att bevara de kulturhistoriska värdena kopplade till riksintresset är det av stor vikt att:

- Bevara den bebyggelse som finns kvar idag, vilket inkluderar ekonomibyggnader.
- Ej uppföra ny bebyggelse som inte överrensstämmer med den befintliga bebyggelsens karaktär, och inte heller uppföra större antal nya byggnader.
- Bibehålla Askersbys karaktär som radby, genom att inte tillåta bebyggelse växa fram anslutning till Askersby i öst eller väst på ett sätt som är främmande för radbys karaktär.
- Bevara landskapsbilden med skog på Askersbyberget samt i väster, och öppet landskap med odlingsmark och betesmark i dalgången.
- Bevara vägsträckningarna och grusvägarna inom riksintresseområdet då det bland annat är viktigt för radbys karaktär att vägsträckningarna består för att kunna förstå radbys uppkomst och placering.
- Den äldre bebyggelsen inom riksintresseområdet bör underhållas med respekt för byggnadens äldre byggnadsteknik, utformning och material. Vid underhåll bör bebyggelsens patina respekteras, så att byggnadernas ålderdomliga karaktär inte restaureras bort. Att traditionella material och tekniker väljs är önskvärt.

Råd och riktlinjer för ny-, till- och ombyggnad inom Askersby

Markanvändning

Bestämmelseområdet utgör ett värdefullt jordbrukslandskap med höga natur- och kulturmiljövärden.

Åtgärder får inte vidtas som ändrar områdets karaktär av brukat jordbrukslandskap eller i övrigt skadar områdets natur- och kulturmiljövärden

Ekonomibyggnader

Ekonomibyggnaderna har ett stort kulturhistoriskt värde som delar i den helhetsmiljö som utgör gården, byn, odlingslandskapet eller landsbygden. Även om den ursprungliga användningen till följd av ändrade förutsättningar inte längre finns kvar, bör de ofta

välbyggda husen försöka fås att återanvändas till alternativa meningsfulla ändamål. Eventuella fysiska förändringar bör ske med omsorg och hänsyn.

Placering

Inom " q-området" är i huvudsak befintlig bebyggelse orienterad parallellt eller vinkelrätt mot de nord-syd-gående vägarna och nivåkurvorna genom radbyn.

Ny byggnad och tillbyggnad bör orienteras och placeras på motsvarande sätt, dvs i eller vinkelrätt mot omgivande bebyggelses huvudsakliga längdriktning.

Ny byggnad bör placeras på traditionellt naturliga platser och med särskild hänsyn till områdets karaktär.

Utformning

Ny byggnad bör ges form och proportioner som anknyter till byggnadstraditionen på platsen.

En tillbyggnad bör underordna sig ursprungsbyggnaden och utföras så att ursprungsbyggnaden alltid kan avläsas efter utförd tillbyggnad. Detta kan åstadkommas genom att exempelvis göra tillbyggnaden mindre, lägre, indragen från huvudbyggnadens hörn samt ge den samma taklutning, material och färgsättning.

Utförande

Ny byggnads fasadmaterial bör vara trä, puts eller annat traditionellt material. Som takmaterial på nybyggnader bör väljas rött lertegel, falsad plan plåt, pannplåt eller annat traditionellt material.

Vid byte av fasadmaterial bör väljas trä, puts eller annat traditionellt material.

Vid byte av taktäckningsmaterial bör väljas rött lertegel, falsad plan plåt, pannplåt eller annat traditionellt material.

Vid utvändigt såväl ny- som ommålning bör väljas faluröd slamfärg, vit täckande färg eller annan ljus kulör som anknyter till byggnadstraditionen på platsen.

Fönster, dörrar, skorstenar, verandor eller annat som avsevärt påverkar en byggnads utseende bör ges en utformning som knyter an till byggnadens karaktär och till byggnadstraditionen på platsen.

Administrativa frågor

Områdesbestämmelser har ingen genomförandetid, de gäller tills de genom beslut ändras eller upphävs.

MEDVERKANDE TJÄNSTEMÄN

Områdesbestämmelserna har upprättats av Plan- och bygglovenheten i Sunne kommun genom fd stadsarkitekt Rolph Johnsson, plan- och bygglovingenjör Maja Hallberg.

Boningshus, DärBort (Askersby 1:29)

